FEW METATERMINOLOGICAL ISSUES

Oana Zamfirescu, PhD Student, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The 30's represented a turning point in the study of terminology. It is the moment in which terminology became a central point in the research made by specialists in different fields of knowledge and the starting point of the amalgam of theories that have as goal the study of the terms used in a specific field of science and technology. The study of terminology from a linguistic point of view brings to light problems related to metaterminology. One of these problems is the one that concerns the three meanings of the term terminology itself: scientifical system or specialized language, assembly of terms specific to a field of knowledge and interdisciplinary science. The aim of this paper is to establish the relationships between these three different meanings of the term terminology and some terms used in romanian in parallel with it, as: limbaj de specialitate/specializat (approx. engl. specialized language), limbă de specialitate/specializată (approx. engl. specialized language), vocabular de specialitate/specializat (approx. engl. specialized vocabulary), lexic de specializare/specializat (approx. engl. specialized vocabulary), nomenclatură (engl. nomenclature).

Keywords: metaterminology, terminology, nomenclature, specialized vocabulary, specialized language.

Deceniul al treilea al secolului trecut constituie, în studiul terminologiei, un punct de reper. Este momentul în care terminologia începe a fi studiată mai intens şi mai sistematic. Diversele teorii şi tendinţe vehiculate în cadrul studiului ansamblului de termeni specifici unui domeniu al ştiinţei şi tehnicii îşi au aici punctul de pornire. Definirea şi descrierea terminologiei ca domeniu de studiu, a noţiunii de termen, a relaţiei dintre termen şi concept, elementele de metaterminologie constituie ansamblul problematic al acestui câmp de cercetare. Această lucrare are în prim-plan valorile pe care însuşi termenul *terminologie* le-a dezvoltat în timp. Scopul ei este de a stabili relațiile de echivalență între valorile termenului *terminologie* și ceilalți termeni care sunt utilizați în lucrările care au ca subiect terminologia sau terminologiile: lexic comun - lexic specializat/de specialitate, vocabular comun - vocabular specializat/de specialitate, limbă/limbaj comun - limbă/limbaj specializat/de specialitate, nomenclatură.

Primul lucru care trebuie stabilit în momentul în care încercăm o investigaţie a acestui câmp larg este reprezentat de cele trei valori ale termenului *terminologie*, explicate de Angela Bidu-Vrănceanu:

1. limbaj specializat sau sistem ştiinţific care utilizează o terminologie în sensul 2 şi alte mijloace lingvistice şi nelingvistice pentru a realiza o comunicare de specialiatate non-ambiguă cu funcţia majoră de a transmite cunoştinţe într-un domeniu particular de activitate profesională;

BDD-A22324 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:06:26 UTC)

2. ansamblu de termeni sau cuvinte specializate aparţinând unui subsistem lingvistic, termenii caracterizându-se prin univocitate, non-ambiguitate şi relaţii lexico-semantice proprii;
3. terminologia mai este utilizată cu sensul unei ştiinţe interdisciplinare preocupate de problemele generale ale terminologiilor în sensurile 1 şi 2, care analizează logica cunoştinţelor, ierarhia conceptelor, codajul lingvistic şi problemele creaţiei de cuvinte necesare ştiinţei şi tehnicii[1].

Din explicaţia oferită mai sus, se observă că termenul *terminologie* este legat de disocierea dintre lexic comun - lexic de specialitate/specializat (alte denumiri care circulă în paralel cu aceasta sunt: vocabular comun - vocabular de specialitate/specializat) şi limbă/limbaj comun – limbă/limbaj de specialitate/specializat.

Lexicul unei limbi este alcătuit din totalitatea lexemelor care aparţin limbii respective. În funcţie de diverse criterii[2], acesta se împarte în *fond lexical general* („ansamblul de cuvinte utilizate de toţi vorbitorii unei limbi, indiferent de specialitate sau de apartenenţa socio-culturală”[3]) şi *masa vocabularului* (care cuprinde arhaismele, regionalismele, neologismele, cuvintele de specialitate, care aparţin diferitelor grupuri socio-profesionale). Angela Bidu-Vrănceanu, în lucrarea *Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte,* afirmă că lexicul comun cuprinde cuvintele care asigură „înţelegerea şi intersubiectivitatea dintre vorbitori la nivelul limbii comune”[4]. Conform acestei împărţiri clasice a lexicului unei limbi, termenii sau cuvintele de specialitate aparţin masei vocabularului. Lexicul specializat însumează diverse terminologii repartizate în funcţie de criterii profesionale, sociale, culturale (al medicilor, al inginerilor, etc.). Altfel spus, lexicul specializat este sinonim cu terminologia ca ansamblu de termeni sau cuvinte specializate aparţinând unui subsistem lingvistic. Termenii care aparţin lexicului specializat pot fi semne lingvistice sau non-lingvistice. Semnele non-lingvistice sunt semne care exprimă valori specializate care pot fi exprimate prin: cifre, litere, simboluri, formule (matematice, fizice, chimice), numele latineşti, semne iconice. Aceste semne nelingvistice au ca principală caracteristică convenţionalitatea ce are drept efect specializarea şi non-ambiguitatea[5].

Cele două mari sfere ale lexicului, cel comun şi cel specializat, nu trebuie văzute ca fiind categoric delimitate: între ele poate exista „comunicare”, cuvintele specializate putând deveni cuvinte comune şi invers, prin intermediul unei zone mixte intermediare între aceste două sfere[6]. Această tranziţie, de la lexicul specializat la cel comun, se află în legătură cu un alt fenomen, numit banalizare, ce presupune „o reală extindere şi asimilare a unor termeni ştiinţifici în limba

[1]Angela Bidu-Vrănceanu, *Lexic comun, lexic specializat*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2000, p.64.
[2]Alexandru Graur, în lucrarea *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, apărută la Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954, stabileşte drept criterii: vechimea, frecvenţa, capacitatea de a produce derivate şi compuse, polisemia, frazeologia bogată. Toate cuvintele care îndeplinesc aceste criterii aparţin fondului lexical principal.
[3]DŞL, s.v. *fond*.
[4]Angela Bidu-Vrănceanu, *Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007, p. 15.
[5]Angela Bidu-Vrănceanu, op. cit., p. 34-35.
[6]După cum afirmă Christine Durieux, în articolul *Pseudo-synonymes en langue de spécialité*, http://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.eila.univ-paris-diderot.fr%2F_media%2Frecherche%2Fclillac%2Fciel%2Fcahiers%2F96_97%2F4durieux.pdf&ei=R37iUdKK6je4QSP1YCIBA&usg=AFQjCNFjgNXVBKG8anyDEq11_M1sc75nQg&bvm=bv.48705608,d.bGE, consultat pe 23.06.2013.

BDD-A22324 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:06:26 UTC)

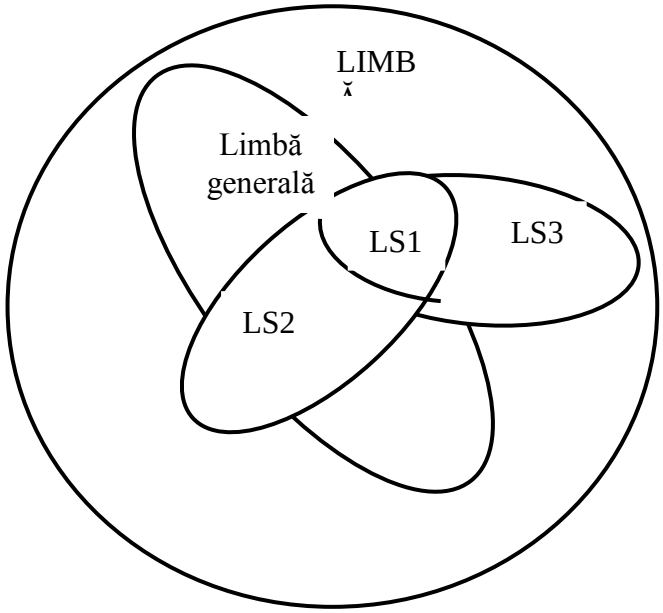
comună”[7]. Mecanismul banalizării semantice este explicat de Angela Bidu-Vrănceanu prin combinarea factorilor paradigmatici cu cei sintagmatici: valoarea specializată se diminuează printr-o distribuţie contextuală din ce în ce mai extinsă[8]. De asemenea, există „comunicare” şi între diferitele domenii ale ştiinţei şi tehnicii şi se pot face transferuri de termeni, mai ales între domeniile subsumate aceleiaşi ştiinţe.

Trecând la seria limbaj comun - limbaj specializat (cu denumirile paralele limbă comună - limbă specializată), şi aici trebuie făcute câteva delimitări. În cazul limbajului comun, definiţia sa coincide cu definiţia lexicului comun, adică acesta reprezintă nucleul lexical comun oricărei comunicări dintr-o limbă şi este considerat sinonim cu: *limbă generală, vocabular comun, vocabular fundamental, vocabular reprezentativ, fond lexical principal* şi, bineînţeles, *lexic comun*. În cazul limbajului specializat trebuie să se aibă în vedere polisemia pe care această sintagmă a dezvoltat-o. Prima valoare cu care se foloseşte această sintagmă (adică nucleu lexical comun oricărei comunicări specializate dintr-un domeniu al ştiinţei şi tehnicii dintr-o limbă dată) este echivalentă cu cea de a doua valoare a termenului *terminologie*. A doua valoare coincide cu prima valoare a termenului terminologie: „Une langue spécialisée ne se réduit pas à une terminologie: elle utilise des dénominations spécialisées (les termes), y compris des symboles non- linguistiques, dans les énoncés mobilisant les ressources ordinaires d’une langue donné. On peut la définir comme l’usage d’une langue naturelle pour rende compte technique de connaissances spécialisées.”[9]. De asemenea, se mai poate face o observaţie referitoare la valoarea sintagmelor folosite de literatura de specialitate. Sintagmele *vocabular de specialitate/specializat, lexic de specialitate/specializat* conţin, prin utilizarea termenilor *vocabular* sau *lexic*, ideea de ansamblu de cuvinte sau listă de cuvinte care aparţine unui domeniu al ştiinţei şi tehnicii, adică totalitatea cuvintelor specializate. Sintagmele *limbă de specialitate/specializată şi limbaj de specialitate/specializat* aduc în prim-plan noţiunea de *limbă* sau *limbaj*. O *limbă* sau un *limbaj de specialitate* devine, astfel, un ansamblu de semne şi mecanisme care permite comunicarea de cunoştinţe privitoare la un domeniu al ştiinţei şi tehnicii prin intermediul discursului de specialitate. Elementele care ţin de morfologie şi sintaxă sunt aceleaşi ca în limba generală. În domeniul lexicului, regulile de formare a cuvintelor sunt, de asemenea, aceleaşi ca în limba generală. Diferenţa o constituie termenii, „fondul lexical” al unei limbi de specialitate, adică cuvintele specifice unui anumit domeniu al ştiinţei şi tehnicii. Se mai folosesc, în cadrul limbii de specialitate, şi cuvinte care aparţin lexicului comun (fără valoare specializată) şi instrumente lexical-gramaticale, care constituie lianţi ai discursului specializat. O limbă de specialitate este un un subdomeniu al limbii generale caracterizat prin non-ambiguitate, eficienţă, precizie. Caracteristicile limbii de specialitate sunt inventariate astfel[10]: tipul de cunoaştere este unul specific, nu ţine de cunoaşterea generală; utilizatorii acestui tip de limbaj sunt, de obicei, specialişti ai domeniului respectiv; comunicarea specializată este una formală,

[7]Angela Bidu-Vrănceanu, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, Editura Universității din București, 2007, p. 157.
[8]Angela Bidu-Vrănceanu,op.cit., p. 158.
[9]Pierre Lerat, 1995, apud. Christine Durieux, *Pseudo-synonymes en langue de spécialité*, „Cahiers du CIEL”, http://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.eila.univ-paris-diderot.fr%2F_media%2Frecherche%2Fclillac%2Fciel%2Fcahiers%2F96-97%2F4durieux.pdf&ei=R37iUd-KK6je4QSP1YCIBA&usg=AFQjCNFjgNXVBKG8anyDEq11_M1sc75nQg&bvm=bv.48705608,d.bGE, consultat pe 23.06.2013.
[10] Maria Teresa Cabré, *Terminology. Theory, methods and applications*, translated by Janet Ann DeCesaris, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 1999, p. 65-66, http://libgen.org/, consultat pe 22.06.2013.

BDD-A22324 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:06:26 UTC)

bazată pe criterii ştiinţifice; este caracterizată de variabilitate care rezultă din situaţia de comunicare, este un subdomeniu al limbii generale deoarece împărtăşeşte cu aceasta caracteristici pragmatice şi structurale şi limba generală şi limba specializată nu sunt categorii închise ci se află în permanentă legătură. O reprezentare grafică a relaţiilor dintre limba generală şi limba de specialitate este făcută de Maria Teresa Cabré[11]. Din această reprezentare se observă existenţa zonelor de intersecţie între limbajul comun şi cel specializat şi între diferite tipuri de limbaj specializat:

Schema 1: Relaţia dintre limba generală și limbile specializate

În ceea ce priveşte alegerea dintre sintagmele *limbă specializată/limbă de specialitate şi limbă specializată/limbă de specialitate*, majoritatea lucrărilor din literatura de specialitate le utilizează ca sinonime. Totuşi, şi în cazul lor se poate face o diferenţiere, aşa cum explică Pierre Lerat, care preferă sintagma *limbă specializată* sintagmei *limbă de specialitate.* Sintagma *limbă de specialitate* ar da falsa impresie de fragmentare a limbii văzută în totalitatea sa şi de marginalizare a categoriei numită astfel[12].

Prin urmare, sintagma *limbaj specializat*, sinonimă cu sintagmele *limbaj de specialitate, limbă specializată, limbă de specialitate,* are următoarele valori: 1. ansamblu de termeni sau cuvinte specializate aparţinând unui subsistem lingvistic, termenii caracterizându-se prin univocitate, non-ambiguitate şi relaţii lexico-semantice proprii (adică terminologie2); 2. totalitatea mijloacelor utilizate în comunicarea non-ambiguă de cunoştinţe de specialitate, cu funcţia majoră de a transmite cunoştinţe într-un domeniu particular de activitate profesională.

[11] Maria Teresa Cabré, *op.cit.*, p. 66. În cadrul reprezentării grafice, LS reprezintă limba specializată.
[12]Marie Calberg-Challot, *Quand un vocabulaire de spécialité emprunte au langage courant: le nucléaire, étude de cas*, „Cahier du CIEL", 2007-2008, http://www.eila.univ-paris-diderot.fr/_media/recherche/clillac/ciel/cahiers/2007-2008/05bis-calberg.pdf?id=recherche%3Aclillac%3Aciel%3Acahiers%3A2007-2008&cache=cache, consultat pe 8.09.2013.

BDD-A22324 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:06:26 UTC)

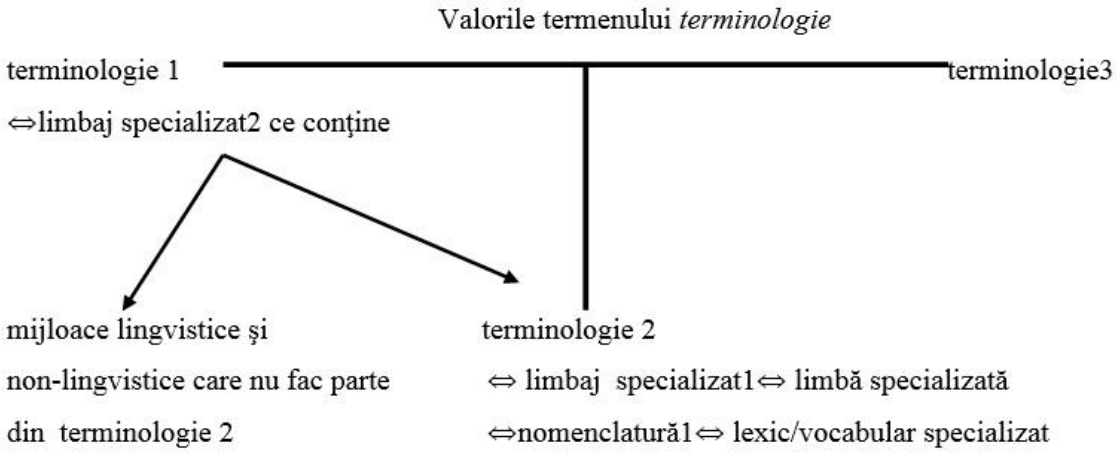
Aceste mijloace pot fi lingvistice şi non-lingvistice şi aparţin unui lexic/vocabular specializat/de specialitate (terminologie1) şi lexicului comun.

Termenul nomenclatură trebuie, de asemenea, definit. Victor Vascenco, în lucrarea *Probleme de terminologie,* arată că termenul *nomenclatură* este caracterizat şi el de polisemie: „în lucrările de specialitate, *terminologie* şi *nomenclatură* sunt utilizate când ca sinonime (parţiale sau totale), când ca cuvinte care desemnează noţiuni diferite" [13]. Astfel, *nomeclatură* (sinonim cu *terminologie*) se defineşte ca „totalitatea termenilor de specialitate [...] utilizaţi de exponenţi ai diferitelor ramuri ale ştiinţei, tehnicii, meseriilor şi artei"[14] şi ca „listă de nume de obiecte", sinonim cu *nomenclator*. În ceea ce priveşte a doua valoare, diferenţa este dată de opoziţiile: ştiinţă-tehnică, abstract-concret şi teorie-practică. Altfel spus, nomenclatura se referă la ansamblul de termeni utilizaţi în domeniile aparţinând tehnicii[15]. Ambii termeni devin, în concepţia autorului mai sus menţionat, două câmpuri lexicale ale limbajelor de specialitate, terminologia cuprinzând termenii ştiinţei iar nomenclatura - pe cei ai tehnicii. În general, lucrările mai noi din literatura de specialitate, nu fac diferenţa tehnic-ştiinţific. A doua valoare a termenului *nomenclatură* ar putea fi definit, mai degrabă, din perspectiva relaţiei parte-întreg. Nomenclatura, ca listă de nume, este o parte a terminologiei, adică a ansamblului de cuvinte specializate utilizate într-un anumit domeniu al ştiinţei şi tehnicii. Cele mai cunoscute domenii care se folosesc de nomenclaturi sunt: zoologia, mineralogia, botanica, anatomia, chimia. De exemplu, nomenclatura ştiinţifică a numelor de plante este doar o mică parte din ansamblul de termeni specifici botanicii. Caracteristica principală a nomenclaturilor este dată de caracterul lor internaţional. Această caracteristică este rezultatul procesului de uniformizare a conceptelor şi de fixare a unei denominaţii prin intermediul de reguli prestabilite, aplicate sistematic. Acest tip de „lexic" este creat artificial şi poate fi considerat un cod artificial, independent de limba naturală[16]. Prin urmare, *nomenclatură* are următoarele valori: 1. totalitatea termenilor de specialitate utilizate de exponenţi ai diferitelor ramuri ale ştiinţei şi tehnicii, terminologie2; 2. parte a unei terminologii, adică a unui ansamblu de termeni, ce constă într-o listă de nume de obiecte care aparţin unui domeniu al ştiinţei şi tehnicii şi care are toate caracteristicile unui cod artificial.

„Ţesătura" acestor valori ale diferitelor semne lingvistice folosite în literatura de specialitate poate fi reprezentată grafic[17] astfel:

[13] Victor Vascenco, *Probleme de terminologie lingvistică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p. 13. Terminologie este folosit cu sensul cu sensul de ansamblu de termeni sau cuvinte specializate ce aparţin unui subsistem lingvistic.
[14] Victor Vascenco, op.cit., p. 13.
[15] Victor Vascenco, op.cit., p. 14-15, realizează descrierea celor două tipuri de termeni, ştiinţifici şi tehnici. Termenii din ştiinţă sunt caracterizaţi astfel: desemnează noţiuni abstracte (concepte), nu ţin cont de trăsăturile concret-senzoriale, ţin de domeniul teoriei, sunt generalizări maxime, sunt echivoci (ex. *ontologie* are un sens în filosofia pre-marxistă şi un alt sens în filosofia marxistă), reprezintă valori finite deoarece fiecare ştiinţă are un număr limitat de concepte, apariţia unora noi făcându-se lent, au caracter internaţional, nu se pretează la standardizare deoarece desemnează concepte şi nu produse ale producţiei materiale. Termenii din tehnică au următoarele caracteristici: desemnează noţiuni concrete, vizează latura senzorială, ţin de domeniul practicii, de producerea bunurilor, nu sunt echivoci, reprezintă valori infinite, dezvoltarea tehnicii duce la creşterea termenilor corespunzători noilor invenţii, au caracter naţional sau local, fiind formaţi prin calc lingvistic sau sunt creaţii proprii, desemnează obiecte ale producţiei materiale şi pot fi standardizaţi uşor.
[16] Aceste caracteristici au fost evidenţiate de Maria Teresa Cabré, în articolul *Importancia de la terminologia para la comunicación en las lenguas europeas*, *„Lingua e stile", anul* XXXVI, nr. 2, 2001, pag. 383-394, http://www.upf.edu/pdi/dtf/teresa.cabre/docums/ca01imp.pdf, consultat pe 4.07 2013.
[17] Semnul „⇔" indică echivalenţa şi e folosit pentru a marca relaţia de sinonimie.

BDD-A22324 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:06:26 UTC)

Schema 2: Valorile termenului *terminologie*

În ceea ce priveşte terminologia ca ansamblu de termeni, se mai poate face o observaţie. De multe ori se foloseşte, în literatura de specialitate, forma de plural, *terminologii*. Scopul este de a accentua diversitatea domeniilor din cadrul ştiinţei şi tehnicii care au un ansamblu propriu de termeni. Aceste terminologii constituie obiectul de studiu al terminologiei ca disciplină.

În concluzie, așa cum s-a văzut din schema de mai sus, termenul *terminologie* are mai multe valori, primelor două dintre ele corespunzându-le una sau mai multe sintagme sinonime. Din acest motiv, pentru evitarea confuziilor, ideal ar fi ca la utilizarea acestui termen și a sinonimelor sale să se menționeze valoarea lor.

Bibliografie

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lexic comun, lexic specializat*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2000.

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007.

DȘL = Bidu-Vrănceanu, Angela/Călăraşu, Cristina/Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana/Mancaş, Mihaela/PanăDindelegan, Mihaela, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Ediţia a II-a, Editura Nemira, Bucureşti, 2005.

Cabré, Maria Teresa, *Terminology, Theory, methods and applications*, translated by Janet Ann DeCesaris, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 1999.

Cabré, Maria Teresa, *Elements for a Theory of Terminology: towards an alternative paradigm*, în „Terminology International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication", 2000, http://www.upf.edu/pdi/dtf/teresa.cabre/docums/ca00el.pdf, consultat pe 26.06.2013.

Cabré, Maria Teresa, *Le rôle de l'Académie de la langue dans la société catalane*, http://htl.linguist.univ-paris-diderot.fr/cabre/cabre_norme.pdf, consultat pe 29.01.2014.

Calberg-Challot, Marie, *Quand un vocabulaire de spécialité emprunte au langage courant: le nucléaire, étude de cas*, „Cahier du CIEL", 2007-2008, http://www.eila.univ-paris-

BDD-A22324 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:06:26 UTC)

diderot.fr/_media/recherche/clillac/ciel/cahiers/2007-2008/05bis-calberg.pdf?id=recherche%3Aclillac%3Aciel%3Acahiers%3A2007-2008&cache=cache, consultat pe 8.09.2013.

Durieux, Christine, *Pseudo-synonymes en langue de spécialité*, http://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.eila.univ-paris-diderot.fr%2F_media%2Frecherche%2Fclillac%2Fciel%2Fcahiers%2F9697%2F4durieux.pdf&ei=R37iUdKK6je4QSP1YCIBA&usg=AFQjCNFjgNXVBKG8anyDEq11_M1sc75nQg&bvm=bv.48705608,d.bGE, consultat pe 23.06.2013.

Desmet, Isabelle, *Terminologie, culture et societé. Éléments pour une théorie variationniste de la terminologie et langues de spécialité*, „Cahiers du Rifal" nr. 26, 2007, http://www.rifal.org/3_information.html, consultat pe 23.06.2013.

Felber, Helmut, *Terminology Manual*, Infoterm, Paris, 1984, http://unesdoc.unesco.org/Ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=62033&set=51E26C31_2_154&gp=1&lin=1&ll=1, consultat pe 23.06.2013.

Gaudin, François, *Quelques mots sur la terminologie*, „Cahiers du Rifal", nr. 26, 2007, http://www.rifal.org/3_information.html, consultat pe 23.06.2013.

Graur, Alexandru, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.

Pelletier, Julie, *La variation terminologique: un modèle à trois components*, thése, Département de Langues, Linguistique et Traduction, Faculté des Lettres, Université Laval Québec, 2012, p. 10, http://theses.ulaval.ca/archimede/fichiers/28430/28430.pdf, consultat pe 14.01.2014.

Vascenco, Victor, *Probleme de terminologie lingvistică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975.

BDD-A22324 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:06:26 UTC)